

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

за освітньою програмою
«Міжнародний банківський бізнес»

на тему: **«Формування інвестиційного портфеля банку: проблеми та перспективи»**

Виконавець
студентка факультету ЦЗВФН
4зф9 групи
Гузь Альбіна Олександрівна

Науковий керівник
к.е.н., доц.
Онищенко Юлія Ігорівна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Інвестиційна діяльність завжди була на другому місці після кредитування в активних операціях банків України, проте враховуючи те, як нестабільна політична ситуація в країні, невпевненість в завтрашньому дні і як наслідок погіршення платоспроможності населення вплинули на прибутковість і ризикованість здійснення кредитної діяльності, спостерігається активізація інвестиційної діяльності банків як альтернативного джерела отримання прибутку.

Формування портфелю цінних паперів є одним з основних напрямків в діяльності банку. Якісний портфель цінних паперів забезпечує ліквідність і надійність банківської установи. Це, в свою чергу, важливо для акціонерів, підприємств, населення, які є клієнтами банку. Отже, дослідження теоретичних та практичних аспектів формування портфелю цінних паперів є надзвичайно актуальним завданням підвищення ефективності функціонування всієї банківської системи країни.

Мета дослідження. Мета кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних підходів та розробленні практичних рекомендацій щодо формування інвестиційного портфелю банку.

Завдання дослідження:

- дослідити сутність та умови формування інвестиційного портфелю банку;
- визначити законодавче забезпечення формування інвестиційного портфелю банку;
- надати оцінку розвитку ринку цінних паперів в Україні;
- провести аналіз інвестиційної діяльності банків України;
- провести фундаментального аналіз для формування інвестиційного портфелю банку;
- сформувати портфель цінних паперів та визначити його дохідність з врахуванням світового досвіду здійснення інвестиційної діяльності;
- визначити перспективи формування інвестиційного портфелю банків в Україні.

Об'єкт дослідження – це процеси інвестиційної діяльності банків на фондовому ринку.

Предмет дослідження – це теоретичні та практичні засади використання фундаментального аналізу у процесі формування інвестиційного портфелю.

Методи дослідження. За основу дипломного дослідження взято діалектичний підхід до вивчення економічних і фінансових явищ, який передбачає виявлення закономірностей, тенденцій та взаємозалежностей їхнього розвитку. Теоретичну базу роботи становлять загальнонаукові методи і прийоми досліджень: спостереження, порівняння, методи аналізу та синтезу, табличний та графічний метод, метод власних спостережень. При формуванні інвестиційного портфелю в якості інструментарію дослідження використовувався фундаментальний аналіз. Для обробки й аналізу інформації застосовувались такі комп'ютерні програми, як MsWord та MsExcel.

Інформаційною базою дослідження послуговували наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених-економістів, матеріали наукових статей періодичної преси, нормативно-законодавчі акти України (Закон України «Про банки та банківську діяльність», Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», Постанова №368 «Про регулювання діяльності банків України» та ін. В якості емпіричної бази дослідження використані статистичні звіти Національного банку України, офіційні статистичні матеріали Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, а також окремих фондових бірж України та світу.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг становить 83 стор. Основний зміст викладено на 78 сторінках. Робота містить 7 таблиць та 20 рисунків. Список використаних джерел включає 67 найменувань на 5 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«Теоретичні основи формування інвестиційного портфеля банку»** досліджено сутність поняття «інвестиційний портфель банку» та

умови його формування. Проведено оцінку законодавчого забезпечення формування інвестиційного портфелю банку.

Дослідження теоретичних аспектів формування інвестиційного портфелю дозволило виділити два підходи: в рамках першого підходу до інвестиційної діяльності банків автори відносять не тільки інвестиції в цінні папери, але й інвестиційне кредитування, а в рамках другого підходу до інвестиційної діяльності банків автори відносять здійснення інвестицій в цінні папери. Доведено, що доцільно розглядати інвестиційну діяльність банків саме з точки зору другого підходу, так як здійснення інвестицій в цінні папери передбачає процес вкладання капіталу у підприємство для одержання прибутків, що й є визначенням поняття «інвестування».

В. Шарп виділяє 3 етапи формування інвестиційного портфелю банку: формування інвестиційної політики, аналіз ринку цінних паперів та формування інвестиційного портфеля банку з вимірюванням і оцінкою його доходності. Другим етапом формування інвестиційного портфеля є аналіз ринку цінних паперів. В світовій практиці виділяють два види аналізу ринку цінних паперів: технічний і фундаментальний. В Україні перевага віддається фундаментальному аналізу, тому що технічний аналіз можливий лише на ліквідних ринках цінних паперів, за наявності великої кількості учасників, при регулярному здійсненні торгів, відповідно в Україні його використання є неможливим.

Фундаментальний аналіз проводиться на чотирьох рівнях: макроекономічний аналіз, галузевий аналіз, аналіз конкретного підприємства та аналіз показників за цінними паперами, які відображають зв'язок діяльності підприємства з обертанням цінних паперів на фондовому ринку.

В Україні функціонування фондового ринку та його учасників забезпечується Законами України та нормативними актами Національної комісії з цінних паперів і фондового ринку (НКЦПФР). Діяльність вітчизняних банків визначається Законом України «Про банки і банківську діяльність» та нормативно-правовими актами Національного банку України (НБУ).

Формування інвестиційного портфелю банку відноситься до його інвестиційної діяльності банку, а, отже, пов'язана з професійною діяльністю з торгівлі фінансовими інструментами. Проаналізувавши види професійної діяльності з торгівлі фінансовими інструментами, можна зробити висновок, що провадження інвестиційної діяльності банком можливо за умови отримання ліцензії на здійснення дилерської діяльності.

Відповідно до законодавства до інвестиційного портфелю банку можуть включатися наступні види цінних паперів: пайові; боргові; іпотечні; деривативні. Банк здійснюючи інвестиційні операції з фінансовими інструментами, залежно від цілі їх придбання класифікує їх до банківської чи торгової книги. Банк має розподілити усі утримувані фінансові інструменти на банківську та торгову книги, і відповідно оцінка та аналіз доходів за такими інструментами буде вимірюватися по різному.

У другому розділі *«Аналіз формування інвестиційного портфеля банками України»* проведено оцінку стану фондового ринку в Україні, здійснено аналіз інвестиційної діяльності банків України та проведено фундаментальний аналіз, який є основою формування інвестиційного портфелю для вітчизняних банків.

Аналіз стану фондового ринку України показав, що вітчизняний фондовий ринок не виконує своє головне призначення: залучення вільних фінансових ресурсів для інвестування в інноваційні економічні проекти, оновлення виробничих фондів вітчизняного виробництва, впровадження нових технологій для сталого економічного розвитку країни, не дивлячись на вдосконалення та гармонізацію вітчизняного законодавства до міжнародного. Однією з основних проблем вітчизняного фондового ринку є недосконале законодавство стосовно захисту як вітчизняних, так і іноземних інвесторів при вкладанні ними капіталу у цінні папери. Відсутність оперативного реагування законодавчих органів на зміни кон'юнктури фондового ринку є проблемою законодавчого управління. Для вирішення цієї проблеми доцільно звернутися до досвіду міжнародної діяльності та впровадити міжнародні норми управління фондовим ринком з адаптацією до реалій України.

Також шляхом вирішення проблем в сфері законодавства є створення детальних пояснень до існуючих законів, з метою уникнення подвійного трактування.

Ще однією важливою проблемою українського фондового ринку є необізнаність населення щодо принципів і механізму роботи фондового ринку, фінансова неграмотність. Відсутність активності фізичних осіб в сфері інвестування свідчить про недовіру населення до фінансових ринків, невпевненості в завтрашньому дні і в тому, чи зможе держава через певний проміжок часу виконати свої зобов'язання. Також постійна нестабільна економічна ситуація в країні сприяє збільшенню волатильності фондового ринку, що для звичайного пересічного громадянина є перешкодою для інвестування, адже для того, щоб не втратити свої кошти на такому ринку, необхідно мати навички здійснення фундаментального аналізу та прогнозування стану економіки та окремих галузей в найближчий час.

Аналіз інвестиційної діяльності банків України показав, що для банківського сектору характерна її активізація, що спричинено, в першу чергу, поступовим падінням привабливості кредитування як джерела прибутку для банків. Для аналізованого періоду 2015-2021 рр. характерне падіння питомої ваги кредитного портфелю в активах банківської системи України та зростання частки інвестиційного портфелю. Однак негативною тенденцією є переважання в структурі інвестиційного портфеля ОБГЗ – державних цінних паперів, які банки планують утримувати до погашення, розраховуючи на отримання процентного доходу. Інвестиційна діяльність банків регулюється нормативами НБУ і можна відзначити, що протягом аналізованого періоду всі нормативи виконувались відповідно до нормативних значень.

Проведення макроекономічної частини фундаментального аналізу показало, що сьогодні невдалий час щодо формування інвестиційного портфелю та входження на фондовий ринок. Тому продовження проведення фундаментального аналізу за двома країнами (США та Україною) недоцільно, що вимагає від нас зосередження на фондовому ринку України. Також підставою щодо зосередження на аналізі вітчизняного фондового ринку є введення воєнний стану на території України з 25 лютого 2022 року, що вплинуло на інвестиційну діяльність банків. Відповідно до

постанови НБУ № 18 від 24.02.2022 "Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану" було введено мораторій на здійснення транскордонних валютних платежів, що обмежує інвестування за кордон.

Якщо говорити про національний фондовий ринок, то після початку повномасштабного вторгнення вітчизняний фондовий ринок було зупинено. Така ситуація говорить про те, що на вітчизняних фондових біржах не відбувається торгів щодо таких фінансових інструментів як акції українських компаній, корпоративні чи муніципальні облігації та облігації внутрішньої державної позики (ОВДП). Проте єдиний інструмент, який наразі торгується на фондовому біржах, – це військові облігації. Аналіз умов розміщення військових облігацій показав, що сьогодні інвестору достатньо визначитися із сумою інвестування та інвестиційним горизонтом та обрати військову облігацію, яка відповідає інвестиційним параметрам.

У третьому розділі **«Перспективи формування інвестиційного портфелю банками України»** досліджено світовий досвід формування інвестиційного портфелю банку та надано рекомендації щодо формування інвестиційного портфелю банками України.

Підкреслимо, що в економічно розвинутих країнах практика інвестиційного банкінгу є добре розробленою і звичною, натомість в Україні через суттєві відмінності в економіці вона проходить процес адаптації і потребує додаткових досліджень. Узагальнення зарубіжного досвіду становлення та формування інвестиційного банкінгу, функціонування банків у цій сфері під впливом змін у економічних процесах дозволяє дійти висновку, що модель інвестиційного банкінгу, яка формується у вітчизняній економіці, не повною мірою збігається зі сформованими у світовій практиці типами. Певна схожість з універсальною моделлю виявляється в механізмах інвестування. А відмінність полягає в тому, що в Україні функціонують універсальні комерційні банки, які намагаються диверсифікувати спектр пропонованих продуктів, а спеціалізованих інвестиційних банків в Україні немає.

Проте банки, як і будь який інституційний інвестор, стикаються із проблемою формування інвестиційного портфеля. Теорія формування інвестиційного портфеля дає змогу визначити, як інвесторам ефективно та з найменшим ризиком розпоряджатися своїми коштами. Кожний інвестор формує свій портфель виходячи із власних уподобань та міркувань, однак наслідуючи основним принципам, що лежать в основі формування будь-якого інвестиційного портфеля: дохідність, безпека вкладень, ріст капіталу, ліквідність. Жоден із цінних паперів не може одночасно відповідати усім перерахованим принципам, оскільки вони взаємовиключають один одного.

Організація процесу формування інвестиційного портфелю має базуватися на самотійному виконанні банком функцій з формування та управління інвестиційним портфелем. З цією метою необхідно створити спеціалізований структурний підрозділ. Даний підрозділ повинен бути відособленим і незалежним від інших підрозділів банку, мати право перевіряти й оцінювати діяльність інших підрозділів, зокрема, встановлених для них інструкцій, мати повноваження на самотійне регулювання обсягу, складу й інших параметрів портфелю в певних кількісних межах. На склад та структуру даного підрозділу впливатимуть обсяги портфелю, цілі та вид управління, а також розміри потенційного фінансування.

Формування інвестиційного портфелю є надзвичайно складним процесом, який залежить від великої різноманітності факторів і, який потребує кваліфікованих спеціалістів. А сьогоднішні реалії такі, що з наявним рівнем розвитку вітчизняного фондового ринку, що переважно тільки банкам з іноземним капіталом вигідно створювати відповідні структурні підрозділи. Варто підкреслити, що успішність процесу формування інвестиційного процесу для банку також залежить від рівня розвитку фондового ринку.

Головний майданчик для здійснення інвестиційної діяльності банків – фондовий ринок України – знаходиться в зародковому стані, хоча й спостерігаються певні тенденції до росту. Проте вітчизняний ринок цінних паперів не виконує своє головне призначення: залучення вільних фінансових ресурсів для інвестування в інноваційні економічні проекти, оновлення виробничих фондів вітчизняного

виробництва, впровадження нових технологій для сталого економічного розвитку країни. Головною умовою активізації та ефективного здійснення українськими банками інвестиційних операцій є розвиток українського ринку цінних паперів.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. Під інвестиційною діяльністю банків будемо розуміти операції банків із вкладення власних та залучених фінансових ресурсів шляхом придбання цінних паперів на фондовому ринку від свого імені з метою отримання доходу. Інвестиційний портфель банку визначено як сукупність цінних паперів, що є цілісним об'єктом управління.

2. Визначено етапи формування інвестиційного портфеля банку: вибір інвестиційної політики; аналіз ринку цінних паперів; формування інвестиційного портфеля та оцінка результатів інвестування. Доведено, що в Україні перевага віддається фундаментальному аналізу, визначено та описано основні етапи його проведення.

3. Особливістю державного регулювання діяльності банків на фондовому ринку, в тому числі їх інвестиційною діяльністю, є здійснення такого регулювання двома державними органами: Національним банком України (НБУ) та Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР). При цьому банки не можуть здійснювати інвестиційну діяльність на фондовому ринку без отримання відповідної ліцензії НКЦПФР, а НБУ в основному обмежує здійснення банками прямих інвестицій.

4. Вітчизняний фондовий ринок не виконує своє головне призначення: залучення вільних фінансових ресурсів для інвестування в інноваційні економічні проекти, оновлення виробничих фондів вітчизняного виробництва, впровадження нових технологій для сталого економічного розвитку країни. Усі розглянуті показники стану фондового ринку продемонстрували негативну тенденцію, найгірша ситуація з часткою фондового ринку до ВВП, також дуже складна ситуація з українським ринком акцій: замість того, щоб забезпечувати сталий розвиток

вітчизняних компаній за рахунок залучення капіталу у вигляді інвестицій, цей ринок займає менше 4% від загального обсягу цінних паперів на фондовому ринку. Відтак

5. Аналіз інвестиційної діяльності банків України показав, що для банківського сектору характерна її активізація, що спричинено, в першу чергу, поступовим падінням привабливості кредитування як джерела прибутку для банків. Для аналізованого періоду 2015-2021 рр. характерне падіння питомої ваги кредитного портфелю в активах банківської системи України та зростання частки інвестиційного портфелю. Однак негативною тенденцією є переважання в структурі інвестиційного портфеля ОВГЗ – державних цінних паперів, які банки планують утримувати до погашення, розраховуючи на отримання процентного доходу.

6. Проведення макроекономічної частини фундаментального аналізу показало, що сьогодні невдалий час щодо формування інвестиційного портфелю та входження на фондовий ринок. Тому продовження проведення фундаментального аналізу за двома країнами (США та Україною) недоцільно, що вимагає від нас зосередження на фондовому ринку України.

7. Якщо говорити про національний фондовий ринок, то після початку повномасштабного вторгнення вітчизняний фондовий ринок було зупинено. Така ситуація говорить про те, що на вітчизняних фондових біржах не відбувається торгів щодо таких фінансових інструментів як акції українських компаній, корпоративні чи муніципальні облігації та облігації внутрішньої державної позики (ОВДП). Проте єдиний інструмент, який наразі торгується на фондовому біржах, – це військові облігації. Аналіз умов розміщення військових облігацій показав, що сьогодні інвестору достатньо визначитися із сумою інвестування та інвестиційним горизонтом та обрати військову облігацію, яка відповідає інвестиційним параметрам.

8. При формуванні інвестиційного портфелю банку важливим є обґрунтування рішень при вкладенні капіталу у придбання цінних паперів різних видів, що зазвичай передбачає використання положень портфельної теорії. Це дає змогу визначити особливості використання банком власних ліквідних засобів, співвідношення акцій різних видів, облігацій, готівкових коштів та інших активів,

що є бажаними складовими його портфеля. Теорія вибору портфеля дає змогу сформуванню методик для визначення структури оптимального портфеля інвестора. Саме ця теорія і є основою планування інвестиційної діяльності банку в умовах ризику. Відповідно до положень цієї теорії, інвестор при здійсненні ризикових операцій на ринку цінних паперів приймає рішення про розподіл свого капіталу між ризиковими і безризиковими вкладеннями у цінні папери при відомій початковій ціні ризикових цінних паперів.

9. Організація процесу формування інвестиційного портфелю має базуватися на самостійному виконанні банком функцій з формування та управління інвестиційним портфелем. З цією метою необхідно створити спеціалізований структурний підрозділ, за яким будуть закріплені наступні функції: дослідження фондового ринку; визначення типу й цілей портфеля; розробка стратегії та поточної програми управління портфелем; оперативне придбання фінансових інструментів, які найкраще відображають цілі інвестування; швидка зміна структури портфеля відповідно до зміни ринкових умов; аналіз та виявлення проблем, реалізація операцій та заходів щодо їх усунення; прийняття й практична реалізація коригувальних рішень.

10. Активізація інвестиційної діяльності банків більшою мірою залежить від сприяння держави: до створення належних умов в першу чергу повинна долучитися держава, створивши прозорі умови для всіх учасників фондового ринку, як інституційних, так і індивідуальних; держава повинна забезпечити захист інтересів інвестора та посприяти розширенню асортименту фінансових інструментів, що обертаються на фондовому ринку, зрозуміло, що багато кроків в цьому напрямку вже прийнято, однак потрібно продовжувати цей процес; велику увагу необхідно приділити функціонуванню тіньової економіки, яка залучає в себе третину потенційних ресурсів, які б могли використовуватися у вигляді інвестицій. Також необхідно удосконалити режим оподаткування операцій з цінними паперами з метою заохочення банків та їх клієнтів здійснювати інвестування в цінні папери.